

Fejezetek az ötvösművészet magyarországi felsőoktatásának történetéből

PÉTER VLADIMIR MŰVÉSZETFELFOGÁSÁNAK ÉS OKTATÁSMÓDSZERTANÁNAK HATÁSA AZ X/Y GENERÁCIÓ ÖTVÖSKÉPZÉSÉRE

Vizsgálódásom homlokterében a magyarországi rendszerváltozás időszaka kontúrvonalakkal körbehatárolhatatlan iparművészeti szakterületének periódusa áll, ami korszakhatárt jelentett a szocializmusnak nevezett történelmi determinizmus és a folytonos változás állandóságát számonkérő jelenlegi éra között.

Tanulságos fejlődéstörténet bontakozik ki a Magyar Iparművészeti Főiskola képzési hálójának második világháborút követő időszakától napjainkig bekövetkezett változásaiban, miként a gyűjtőfogalomként Magyarországon meghonosodott ötvös szó használatában

az ötvösség szakterületeinek időben eltérő nyomatékkal jelentkező egyfajta nyelvi kolonizációja sem egységesen öleli fel a részlemek sokaságát alkotó teljes halmazt. A szövevényes és némelykor érthetetlennek tűnő vagy egymásnak ellentmondó oktatási struktúrák rendszerének egyetlen biztos pontjánál lehorgonyozva, a kvalifikált ötvös végzettség felsőfokú képzési besorolásának átalakulásai adnak számot arról, hogy milyen művészetoktatási rendszertani egységben helyezkedett el az idők folyamán ez az iparművészeti szakág.

KÉPZÉSI SZINT					
	PRIMER		SZEKUNDER		TERCIER
1883–1904	Ötvös-vésnök	Szakosztály			
1904–1912	Ötvös	Szakosztály			
1912–1924	Ötvös és zománcozó	Szakosztály			
1924–1946	Ötvös-ékszerészet és zománcozás	Szakosztály			
1946–1949	Ötvösművészet	Szakosztály			
1949–1952	Fém	Főtanszak	Ötvös	Tanszak	
1952–1960	Díszítőszobrász	Főtanszak	Ötvös	Tanszak	
1960–1964	Ipari formatervező	Főtanszak	Ötvös-fém	Tanszak	
1964–1972	Ipari formatervező	Tanszék	Ötvös	Shak	
1972–1983	Formatervező	Tanszék	Ötvös	Shak	
1983–1993	Alapképzési Intézet		Tervezőképző Intézet		Mesterképző Intézet
1993–2007	Formatervező	Tanszék	Fémműves	Shak	
2007-napjainkig	Design Intézet		Tárgyalkotó Tanszék		Ékszertervezés és Fémművesség

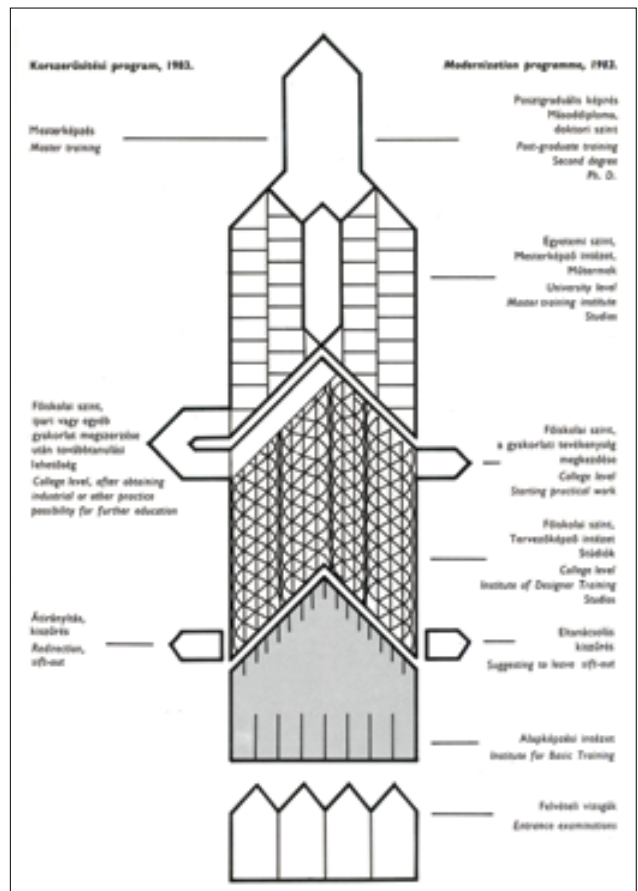
PÉTER Vladimír: Tapir, edény | Vladimir PÉTER: Tapir, vessel
1989, bronz, 30x40x15 cm
Fotó: Kollányi Gyula

A rendszerváltást megelőzően az elhamarkodott és vakmerően értelmezett modernizáció jegyében a szakmai tradíció teljes felszámolásának filozófiája hódított teret a Magyar Iparművészeti Főiskolán. Ennek a szemléletnek az előfeltévése a „vagy-vagy” megkülönböztetés cselekvő imperatívusza volt az „is-is” párhuzamosság megengedő ekvivalenciájának rovására. Az 1980-as években bekövetkezett drasztikus változás az ötvösoktatásban elszakította a hagyomány fonálát, és felkészületlenül érte a szakágat, amelynek képzési követelményéről és képesítési besorolásáról a mai napig nem állapítható meg objektív minőség. A Magyar Iparművészeti Főiskola 1983–1993 közötti időszakában működő intézeti struktúrájában devalválódott a generikus ötvösképzés, amely a szakág korábbi gyakorlatából megmaradt, ipari alanyra korlátozott formatervezésben oldódott fel.* A rendszerváltást követő években visszaállt a tanszéki rendszer, amely a fizikai alapfeltételt jelentő nyersanyag használatának hangsúlyeltolódása és a szellemi előfeltételt adó szakmai hagyomány meggyengülése következtében a felsőfokú képzési besorolásban fémműves végzettségként élt tovább.

A korszakot determináló gyökeres szociális változások egyénre gyakorolt hatásai figyelemre méltóbbak társadalomtörténeti vonatkozásukban, mint a rendelkezésünkre álló pontatlan és bizonytalan dokumentumból nyerhető információk kiaknázása az ötvösség belső folyamataira irányuló szakmatörténetben. Gergely István rektor ambiciózus víziója az ipari elvárásokhoz alkalmazkodó tervezőművészeti képzés interdiszciplináris művészeti tevékenységének doktrínájára épült. Gergely Istvánnak köszönhető a háromlépcsős többszintű képzés bevezetése 1983-ban, aminek szervezeti kerete az intézeti

struktúra kialakításában öltött testet. A korábbi tanszékek helyett az Alapképzési Intézet, a Tervezőképző Intézet és a Mesterképző Intézet vette át a szakmai előmenetel hierarchikus rendszerét a Gyakorlati Képzés Intézete és az Elméleti Intézet decentralizált szervezeteivel kiegészülve.

A felvételt nyert növendékek az első két szemeszterben alapképzésen vettek részt, ami általános elméleti, rajzi, forma- és anyagismereti kurzusok keretében történt innovatív gyakorlatok megvalósítása közben. Az alapképzési szakaszt lezáró szűrővizsga sikeres teljesítése után nyílt mód két, tetszőlegesen választott szakirányon főiskolai szintű végzettség megszerzésére. Az egyetemi minősítésű továbbtanulás lehetősége nyitva állt egyszakos mesterképzés keretében az intézmény akkori hallgatóinak a főiskolai szint elvégzése után és a korábbi oktatási rendszerben főiskolai oklevelet szerzett iparművészeknek, valamint a műszaki diplomával rendelkező tervezőknek és mérnököknek. A nyitott szakpárvasztás, a szabadon kombinálható kurzusrend, a pontrendszerű értékelés bevezetése és az egyetemek közötti hallgatói mobilitás lehetősége az oktatási reform korszerű vívmányainak bizonyultak, mindazonáltal nagymértékben teoretikus alapra pozicionálták a szakmai praxis sajátosságait.

A Magyar Iparművészeti Főiskola képzési folyamatának ábrája 1983-ból
Diagram of the training process
at the Hungarian Academy of Applied Arts in 1983

**EGRİ Zoltán: Palást (hallgatói munka) | Zoltán EGRİ: Mantle (student's work)
1986–1987, fa, plexi, sárgaréz, zsinór, 70x70x2,5 cm
Fotó: Farkas Antal Jama**

Gergely István 1983-ban hívta a Magyar Iparművészeti Főiskolára Péter Vladimirt tanítani, aki teljes mértékben osztozott a rektor szemléletmódjában, és támogatta reformtörekvéseit. Gergely István 1984-től az ötvös szak vezetésével bízta meg, ami meghatározó döntésnek bizonyult a magyarországi ötvösművészet későbbi sorsának alakulásában. Péter Vladimír egyéni művészetének gyakorlásában a szakma leghagyományosabb területének művelése mellett kötelezte el magát, és oktatói tevékenységének megkérdőjelezhetetlen terepévé tette a környezetalakítás speciális és alkalmazkodó formáiban testet öltő ideális formatervezést. Kétségtelenül személyiségének intenzív jelenvalósága és művészetének attraktív kvalitása emelte az ékszerkészítés szakterületét a keze alól kikerült növendékek generációjának szinte kizárólagos ötvösművészeti tárgyaló megnyilvánulásává. Péter Vladimír individuális szemléletmódjának és művészi attitűdjének kialakulásában meghatározó jelentőséggel bírt a főiskolai évek oktatási tapasztalata és a '70-es évekre konvencionálissá váló ötvösművészeti gyakorlat megmerevedett keretrendszere. Az 1968–1973 között szerzett impulzusok közül a Bauhaus szellemiségének megismerése nagyobb sugárnyalábot vetett művészeti felfogásának spektrumára, mint a speciális felkészültséget megalapozó szakmai munka elégséges muníciója. A társadalmi és művészeti miliő hamis ideológiája és kontrollált érvényesülési terepe leképezte a főiskolai tevékenységek kiüresedett elvárásait, ami az Iparművészeti Vállalat és a Képcsarnok mesterségesen gerjesztett kirakati reprezentációjában és a hagyományt imitáló anyagelvűség

devalválódásában öltött formát. A '70-es évek végére az alkalmazott ötvösművészet megjelenési formájává a hétköznapi társadalmi környezetben az épületplasztika és a dísz tárgykészítés vált. A kézművesalapokon nyugvó ornamentális plasztika- és dísz tárgykészítés kizárólagos elvárása a főiskolai ötvösképzéstől eltérő szakmai pályára orientálta Péter Vladimirt, aki a funkció követelményeinek valós igényéhez és önkifejező alkatának természetes megnyilvánulásához adekvát szakterületen, az ékszerkészítés elhanyagolt és gazdátlan mezsgyéjén találta meg érvényesülésének ideális feltételeit.

**KECSKÉS Orsolya: Napóleon, bronz | Orsolya KECSKÉS: Napoleon, brooch
2014, alumínium, vörösréz, galvanizált hematit, ezüst, 6,5x6,5x3,8 cm
Fotó: Somnium Studio**

**VARGA Viktor: Kés (hallgatói munka, témavezető: Péter Vladimír)
Viktor VARGA: Knife (student's work, supervisor: Vladimír Péter)
1998 körül, acél, ébenfa, ezüst, hosszúság: 24 cm
Fotó: Varga Viktor**

Péter Vladimír tanári kinevezésének kulcsfontosságú követelményévé lépett elő az ötvösművészet és fémművesmesterség megújításának lehetséges alternatívája, amely az anyagközpontú és hagyományorientált szakmát a változó környezet valós igényeihez adjusztálta.

STOMFAI Krisztina: HalvacSORA gyűrű | Krisztina STOMFAI: Fish-dinner ring
1996, ezüst, niello
Fotó: Kollányi Gyula

KIRÁLY Fanni: „Afgán” textilmentő ékszersorozat, függők
Fanni KIRÁLY: 'Afghan' textile-saving jewelry set, pendants
2003, ezüst, csomózott szőnyeg (balra) és hímzett textil, függők:
3,3x7,5x0,8 cm és 3,2x3,5x0,6 cm
Fotó: Varga Gábor György

DÁVID Attila Norbert: Sorsfordító gyűrű
Attila Norbert DÁVID: Fate-changing ring
2006, ezüst, acél csapágy, rózsakvarc, gyűrű: Ø 1,8 cm, ékítmény: Ø 5,4 cm
Fotó: Dávid Attila Norbert

LIPÓCZKI Ákos: LIPI ZOO. Hajtogatással összeállítható, állatfigurás ékszerkollektívó gyerekeknek
(diplomamunka, témavezető: Péter Vladimír, konzulens: Bánfalvi András)
Ákos LIPÓCZKI: LIPI ZOO. Foldable jewelry collection of animal figures for children
(diploma work, supervisor: Vladimír Péter, consultant: András Bánfalvi)
2003, 0,08 cm-es Evacast polipropilén lap, magasság átlagosan: 4 cm
Fotó: Oravec István

Az ötvösművészet tovább élésének és az oktatás megreformálásának irányvonalában felmerülő kérdésre Péter Vladimir meglehetősen leleményes módon talált Janus-arcú feleletet. A tervezés és az alkotás szintéziséből született az ékszerkészítés disztíngvált pozíciója, amely rendeltetését a hagyományos kézművészetet túlhaladott innovatív technológia és a műszaki tudományokat alkalmazó ipari formatervezés felfogásától idegen tradicionális tárgyalakítás frigrre lépésével töltötte be.

Péter Vladimir éveken át tartó kitartó munkával és megszerzett tapasztalatának felhasználásával dolgozta ki oktatási modelljét, amely a fémművészetet tanuló növendékek egész nemzedékének szolgált zsinórmértékül. A napi gyakorlatban előforduló alkalmazkodás szüksége megkövetelte egy elmosódott kontúrvalakkal behatárolt képzési terv megalkotását, amelyben az egymásra épülő feladatsor szakaszaiban a mesterség sajátosságainak rutinja helyett a tárgyak által kiváltott érzelmek analízise került előtérbe.

SORREND	TÉMA	FELADAT	ALAPFOGALOM	ELMÉLET	EREDMÉNY
1.	egyén	tárgytervezés	formaképzés	felismerés	modell
			anyaghasználat	átértékelés	ékszer
2.	család	tárgytervezés	életmód	önkifejezés	használati tárgy
			funkció	átélés	
3.	közösség	tárgytervezés	előállítás	azonosulás	díj
		tárgyalakítás	megbízás	beilleszkedés	trófea
4.	társadalom	tárgytervezés	környezet	felelősség	emlékjel
		téralakítás	kultúra	szemlélődés	
5.	dombormű	tárgytervezés	jelkép	változás	érem
		tárgyalakítás	plasztika	önismeret	mesterjegy

A feladatcsoportok gyakorlati megvalósításának időrendje a tantervi háló egyetlen hierarchikusan felépülő struktúrája volt, amelynek vezérfonalát a megismerés fokozatosan bővülő értelmezési tartománya biztosította. Jóllehet az oktatási módszer lényegét az egyedi jelenségtől az általános koncepció megalkotásáig vezető folyamat képezte, mindazonáltal a kialakított irányelv konkrét megvalósítása az egyes tevékenységi kategóriák által magában foglalt ismeretanyagban, kizárólagosan Péter Vladimirnak a saját praxisára hagyatkozó tetszőleges választásából eredt. Péter Vladimir művészetpedagógiai felfogásának alapját az a szemlélet határozta meg, amelyben a valós funkció igénye által életre hívott tárgy tervezésének prioritása volt az ötvösség hagyományos szakmagyakorlásának elemi követelményeivel szemben.

PATAKI Máttyás: Üvegfúvó-cégér, Szentendre
Máttyás PATAKI: Shop-sign of a glass blower, Szentendre
1997, bronz, üveg, tűzzománc, hosszúság: 150 cm
Fotó: Lelkes László

KEPPEL Márton
művészettörténész

*A Magyar Iparművészet 1994/1., ötvösséggel foglalkozó tematikus számának 32–33. oldalán olvasható a Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetsége (MKISZ) Ötvös Szakosztályának 1988. február 19-ei állásfoglalása, amelyben „[...] tiltakozik azok ellen az intézkedések ellen, amelyeket az Iparművészeti Főiskola vezetősége a saját intézményének keretein belül létező egyetlen hazai legfelsőbb szintű ötvös-féműves-tervező képzési elszorvasztásának irányába tett. [...]” (A szerk.)

A cikk A hazai ötvösművészet felsőfokú oktatásának története 1945-től napjainkig című, a XII. Ötvösművészeti Biennáléhoz kapcsolódóan a Klebelsberg Kultúrkúriában 2019. október 3-án rendezett konferencia kiadványában (szerk. Katona Katalin, 2019) megjelent tanulmány szerkesztett, rövidített változata.